

IN MEMORIAM

Terezija Traven (1. 10. 1910 – 30. 10. 2005)

V prvih novembrskih dneh leta 2005 smo se poslovili od Terezije Traven, upokojene višje strokovne sodelavke Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani. Terezija Traven se je rodila pred petindevetdesetimi leti v družini trgovca in gostilničarja iz Tacna nad Ljubljano. Njihovi hiši se je reklo pri »Koširju«. S tem severnim ljubljanskim obrobjem je ostala najtesneje povezana vse svoje življenje, tako na osebni in čustveni, in kot zgodovinarica tudi na raziskovalni ravni.

Burna trideseta leta prejšnjega stoletja so odločilno vplivala na njeno idejno, končno pa tudi na poklicno usmeritev. Takrat se je namreč pridružila levičarskemu gibanju, se vključila v društvo Vzajemnost ter Esperantsko društvo v Tacnu, skupaj z Dušanom Pirjevcem pa je od leta 1940 delovala tudi v tacenski partijski celici. V revolucionarni organizaciji je predstavljala t. i. maloborzuazni element in zanimivo je, da se taki oznaki osebno ni niti odrekala.

Po okupaciji se je kot komunistka takoj vključila v revolucionarno osvobodilno gibanje in vojna leta med drugim preživela kot kurirka Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, tehničarka v ilegalni grafični tiskarni in vodja intendance v Ljubljani, nato pa kot aktivistka OF, Slovenske protifašistične ženske zveze in KPS v Beli krajini in na Štajerskem. Bila je nosilka Partizanske spomenice 1941.

Po vojni bi se ji lahko zgodilo, da bi se njeno poklicno delo omejilo le na t. i. družbeno-politično delovanje. Vendar je kljub perspektivnim poklicnim možnostim v sebi nosila veliko željo po nadaljnjem izobraževanju, kar v tistih časih ni bilo vedno najlažje in tudi ne posebej zaželeno. Leta 1946 se je vpisala na gimnazijo, nato pa se je odločila za študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Diplomirala je leta 1960. K študiju zgodovine jo je vzpodbudila želja raziskovati in pisati o usodnem obdobju slovenskega naroda med drugo svetovno vojno.

Terezija Traven se je takoj po diplomi zaposlila na tedanjem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, kjer je ostala do upokojitve leta 1981. Posvečala se je predvsem preučevanju vojaškega in političnega vidika narodnoosvobodilnega gibanja. Pri tem se je osredotočila na njegovo začetno obdobje. Morda je ta odločitev izhajala iz njene osebne narave in tudi narave gibanja, ki mu je dala svoja najboljša leta: takrat je bilo namreč vse še manj politično, slonelo je na osebni predanosti in osebnem delu.

Predvsem predano delo je bila vrednota, ki so jo njeni sodelavci začutili ob vsakem osebnem stiku s Terezijo Traven ali Rezko, kot so jo pogosto imenovali. Njena zasluga je na primer, da danes razpolagamo z bogato zbirko podatkov o partizanskih prvoborcih, brez česar bi bilo danes slovensko zgodovino pisje siromašnejše za pomembne obravnave s področja politične in socialne pripadnosti slovenskih partizanov leta 1941.

V zgodovino pisnem delu Terezije Traven se izrazito izrisuje nekaj tematik, ki jim je namenjala svojo pozornost: prvo področje njenega zanimanja so predstavljale prve slovenske partizanske enote, drugo razvoj partijske in frontne organizacije predvsem v Ljubljani in njeni okolici, tretje pa je zajemalo delovanje in usode posameznikov. Ob tem se je pogosto vračala na svoje ožje rojstno območje z opisi zgodovinskega dogajanja v Tacnu, v dolini Medvod in predvsem na Rašici kot območju delovanja Rašiške čete in prvi požgani vasi na

Slovenskem med okupacijo. Rašici je posvetila tudi samostojno publikacijo (Terezija Traven: Rašica, Maribor 1982). Na osnovi svojega natančnega dela je objavila številne prispevke. Njena bibliografija šteje okoli 200 enot. Med njimi moramo posebej omeniti še monografsko zasnovani obravnavi Mokronoške (Terezija Traven: Mokronoška partizanska četa, Novo mesto 1985) in Novomeške partizanske čete (Terezija Traven: Novomeška partizanska četa, Novo mesto 1989). Zlasti zadnjo odlikuje kritična analiza splošnih razmer, v katerih je leta 1941 nastajala Novomeška četa, vrednotenje njene bojne učinkovitosti ter opisovanje medsebojnih odnosov in osebnih usod posameznih borcev. Terezija Traven je tudi avtorica številnih gesel v Enciklopediji Slovenije in soavtorica Bibliografije člankov o delavskem gibanju na Slovenskem 1917–1941, I, (1917), ki je izšla v Ljubljani leta 1974.

Terezija Traven je bila še v častitljivi starosti polna iskateljskega nemira ter načrtov, in če je le mogla, se je še vedno rada ustavila na inštitutu in obiskala svoje kolege. Sodelavci in kolegi je niso cenili le zaradi njenega dela, temveč tudi zaradi njenih človeških lastnosti. Bila je poštena, človeško čuteča in resnicoljubna tako v osebnih odnosih kot v strokovnih vprašanjih.

Njeni nekdanji inštitutski sodelavci, kolegi iz Arhiva Republike Slovenije ter člani Zveze zgodovinskih društev Slovenije, ki ji je kot ena najbolj zvestih društvenc Zgodovinskega društva Ljubljana tako izrazito pripadala, se poslavljam o nje s prijetno zavestjo, da smo skupaj delili precejšen del našega zgodovinarskega bivanja. Vedno smo se radi srečali z njo, saj je bila marsikomu dragocen sogovornik. Takšno jo bomo ohranili v našem spominu.

Jurij Perovšek